

Sinteza principalelor modificări și completări aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 138/2014

Prof. univ. dr. **Gabriel BOROI**^[1]

Judecător **Delia-Narcisa THEOHARI**^[2]

În cuprinsul prezentului studiu am procedat la examinarea punctuală a principalelor modificări și completări aduse Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, schimbări legislative impuse îndeosebi de necesitatea corijării anumitor inconveniente rezultate din aplicarea sa în practică.

De la debutul acestui demers, se impune sublinierea faptului că modificările și completările aduse normelor de drept procesual civil prin dispozițiile Legii nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe^[3] se vor aplica numai proceselor și executărilor silite începute ulterior intrării acesteia în vigoare. Astfel, potrivit art. 24 NCPC, dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare. De asemenea, în conformitate cu art. 25 alin. (1) NCPC, procesele în curs de judecată, precum și executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi.

Comentariul următor este structurat după denumirea marginală a articolului în cadrul căruia a operat modificarea sau completarea analizată, cu indicarea numărului de articol și, uneori, a conținutului său, în situațiile în care acesta nu a rezultat cu claritate din denumirea marginală.

■ Judecătoria (art. 94 NCPC – competența materială a judecătorilor)

Prima completare vizează includerea *cererilor de declarare judecătorească a morții unei persoane* în competența materială a judecătorilor [art. 94 pct. 1 lit. h¹) NCPC].

Anterior acestei completări, cererile de declarare judecătorească a morții unei persoane, introduse după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, erau atribuite în competența materială a tribunalului, potrivit art. 95 pct. 1 NCPC, ca instanță de drept comun în ceea ce privește judecata în primă instanță, nefiind enumerate în competența altor instanțe.

De asemenea, în cadrul Titlului III din Cartea a VI-a a Codului de procedură civilă, dedicat procedurii de declarare a morții, nu este specificată decât competența teritorială de soluționare a cererilor analizate, fără nicio referire la instanța competentă material, astfel încât acestea re-veneau, în primă instanță, în competența de soluționare a tribunalului, conform celor argumentate în precedent.

În același context, se impune menționarea faptului că cererile în discuție nu fac parte nici dintre cele date de Codul civil în competența instanței de tutelă și de familie, pentru ca, anterior prezentei completări, să fi fost considerate că ar intra în competența materială a judecătoriei, potrivit art. 94 pct. 1 lit. a) NCPC. Astfel, conform art. 107 alin. (1) NCC, instanța de tutelă are competența de soluționare a procedurilor prevăzute de Codul civil privind ocrotirea persoanei fizice. În cadrul Titlului III al Cărții I din noul Cod civil, denumit „Ocrotirea persoanei fizice”, sunt tratate tutela minorului, ocrotirea interzisului judecătorească și curatela, declararea judecătorească a morții unei persoane nefiind o măsură de ocrotire a persoanei, ci un demers judiciar legat de capacitatea civilă a persoanei fizice.

^[1] Rector al Universității „Nicolae Titulescu” din București, formator la Institutul Național al Magistraturii.

^[2] Judecător în cadrul Tribunalului București, Secția a IV-a civilă, asistent în cadrul Universității „Nicolae Titulescu” din București – Facultatea de Drept, la disciplinele drept civil și drept procesual civil.

^[3] M. Of. nr. 753 din 16 octombrie 2014. Data intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 este 19 octombrie 2014.

Anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, însă ulterior intervenirii modificărilor prescrise prin O.U.G. nr. 58/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură civilă din 1865^[1], cererile de declarare a morții unei persoane erau de competența materială a judecătoriei, potrivit art. 1 pct. 1 CPC 1865, judecătoria fiind instanță de drept comun în ceea ce privește judecata în primă instanță. Astfel, prin art. 1 pct. 3 din O.U.G. nr. 58/2003, care a abrogat lit. g) de la art. 2 pct. 1 CPC 1865, s-a procedat la eliminarea din competența materială a tribunalului a cererilor privind declararea morții unei persoane, acestea fiind integrate în competența de primă instanță a judecătoriei.

În concluzie, prin completarea efectuată s-a intenționat reintroducerea în competența materială a judecătoriei a cererilor specificate, păstrându-se ca atare modificările aduse Codului de procedură civilă din 1865 în același sens prin O.U.G. nr. 58/2003, rațiunea completării având la bază argumente ce țin de complexitatea relativ redusă a acestor cauze. Totodată, nu ar fi existat o justificare pertinentă pentru disocierea, în planul competenței materiale, a unor pricini de complexitate și conținut relativ asemănătoare cu cererea de declarare a morții unei persoane, cum este cazul cererii de punere sub interdicție, atribuite în competența judecătoriei, ca instanță de tutelă.

Nu numai cererile de declarare a morții unei persoane sunt, în prezent, de competența de soluționare în primă instanță a judecătoriei, dar și cele privind constatarea nulității hotărârii declarative de moarte în cazul în care persoana este în viață și cele referitoare la rectificarea datei morții cuprinse într-o atare hotărâre, aspecte ce rezultă din dispozițiile art. 948 alin. (1) și art. 949 NCPC.

Prezenta schimbare legislativă în materie de competență nu va determina însă declinarea competenței de soluționare a cererilor de declarare a morții aflate pe rolul instanțelor judecătorești, la data intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014.

Astfel, potrivit art. 25 alin. (2) NCPC, procesele în curs de judecată la data schimbării competenței instanțelor legal învestite vor continua să fie judecate de acele instanțe, potrivit legii sub care au început. În caz de trimitere spre rejudecare, dispozițiile legale privitoare la competență, în vigoare la data când a început procesul, rămân aplicabile.

Ca atare, tribunalele învestite la data intrării în vigoare a Legii nr. 138/2014 cu cereri de declarare a morții unor persoane nu vor proceda la admiterea excepției de necompetență materială și la declinarea competenței de soluționare a acestora în favoarea judecătoriilor, chiar și în ipoteza în care cererea se află în etapa verificării și regularizării acesteia, contând, pentru aprecierea competenței instanței, data de înregistrare a cererii pe rolul acesteia. De asemenea, dacă intrarea în vigoare a Legii nr. 138/2014 intervine în cursul soluționării apelului declarat împotriva sentinței pronunțate de tribunal asupra unei astfel de cereri, în caz de admitere a acestei căi de atac de către curtea de apel, de anulare a sentinței și de trimitere a cauzei spre rejudecare, aceasta se va face către tribunal, iar nu către judecătoria.

Trebuie adăugat faptul că prin art. VII din Legea nr. 138/2014 a fost introdus art. 12³ în cadrul Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă^[2], potrivit căruia prin sintagma «președintele instanței» din cuprinsul art. 937 (vizând măsurile prealabile luate în procedura punerii sub interdicție judecătorească) și prin termenul «președinte» din cuprinsul art. 944 (vizând măsurile prealabile luate în procedura declarării morții), din Codul de procedură civilă, se înțelege «*președintele completului de judecată*».

■ Dispoziții speciale (art. 136 NCPC – dispoziții în materie de necompetență și conflicte de competență în privința secțiilor și completelor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești)

A doua schimbare intervenită vizează art. 136 alin. (1) NCPC, potrivit căruia dispozițiile privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de competență se aplică prin asemănare și

[1] M. Of. nr. 460 din 28 iunie 2003.

[2] M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012.

În cazul secțiilor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, modificarea constând exclusiv în precizarea tipului de hotărâre judecătorească prin care se soluționează aceste incidente procedurale, și anume *prin încheiere*.

Întrucât art. 136 alin. (1) NCPC face trimitere prin asemănare la dispozițiile secțiunii privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de competență, dacă nu s-ar fi operat modificarea în discuție, instanța, admitând excepția de necompetență specializată (în practică fiind utilizată denumirea de excepție de necompetență „funcțională”) sau soluționând conflictul de competență ivit între secțiile specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, ar fi trebuit să pronunțe o sentință, prin raportare la art. 132 alin. (3), art. 135 alin. (4) și art. 424 alin. (1) NCPC.

Potrivit art. 99 alin. (2) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești^[1], modificat prin Hotărârea C.S.M. nr. 1049/2014^[2], în cazul transpunerii cauzei de la o secție la alta și de la un complet la altul, în condițiile legii, dosarul își păstrează numărul și este transpus la completul care judecă în aceeași zi, la secția competentă, respectiv la completul specializat competent, care are stabilită ședința în aceeași zi. Dacă în ziua respectivă nu este ședință de judecată la secția competentă sau, după caz, la un complet specializat competent din aceeași secție, dosarul se transpune la completul imediat următor al secției competente, respectiv al aceleiași secții. Dacă mai multe complete judecă în aceeași zi, repartizarea se va face între acestea în sistem ciclic.

Ca atare, după modificarea art. 136 alin. (1) NCPC, instanța, admitând excepția de necompetență specializată sau soluționând conflictul de competență ivit între secțiile specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, se va pronunța prin încheiere. De asemenea, același va fi actul procedural și în situația în care incidentele menționate în precedent vizează complete specializate, prin raportare la art. 136 alin. (4) NCPC.

■ Excepția conexității (art. 139 NCPC)

În privința conexității, noul Cod de procedură civilă a eliminat din sfera condițiilor de admisibilitate a reunirii cauzelor în stare de conexitate cerința referitoare la aflarea pricinilor pe rolul unor instanțe de același grad, existentă în cadrul art. 164 alin. (1) CPC 1865. Ca atare, în reglementarea noului Cod pot fi conexe pricini aflate în etapa judecării lor în primă instanță, dar pe rolul unor instanțe de grad diferit (spre exemplu, se poate conexa o pricină aflată pe rolul judecătorei cu o alta aflată pe rolul tribunalului, în măsura în care ambele cauze se găsesc în etapa judecării în primă instanță).

Modificarea adusă articolului indicat vizează stabilirea unui regim diferențiat de soluționare a excepției de conexitate din perspectiva instanței căreia îi va fi trimis dosarul conexat, în ipoteza în care instanțele pe rolul cărora se află cauzele în stare de conexitate sunt de același grad, față de cea în care acestea sunt de grad deosebit. Astfel, dacă instanțele sunt de același grad, dosarul va fi trimis instanței mai întâi investite, în afară de cazul în care reclamantul și pârâtul cer trimiterea lui la una dintre celelalte instanțe. *În ipoteza în care însă instanțele sunt de grad diferit, conexarea dosarelor se va face la instanța superioară în grad.*

În primul rând, o asemenea modificare se impunea prin prisma asemănării instituției conexității cu cea a litispendenței, dispozițiile în discuție fiind reglementate, în forma inițială a noului Cod de procedură civilă, în cazul acestei ultime instituții. La redactarea acestui act normativ, probabil, s-a omis efectuarea acestei diferențieri, întrucât anterior conexitatea presupunea existența pricinilor pe rolul unor instanțe de același grad.

În al doilea rând, dacă în privința instanțelor de același grad, părțile au posibilitatea prin acordul lor expres să deroge de la norma vizând trimiterea dosarului instanței mai întâi investite, alegând una dintre celelalte instanțe pe rolul cărora se află dosarele în stare de conexitate, în ipoteza instanțelor de grad diferit, o atare posibilitate nu este reglementată. Prin urmare, în această ultimă situație, instanța ulterior sesizată (care poate fi și instanța inferioară în grad) în

^[1] Aprobat prin Hotărârea C.S.M. nr. 387/2005 (M. Of. nr. 958 din 28 octombrie 2005).

^[2] M. Of. nr. 732 din 7 octombrie 2014.

fața căreia se invocă excepția de conexitate, pronunțându-se prin încheiere în sensul admiterii excepției, va dispune trimiterea dosarelor conexe, în toate cazurile, instanței superioare în grad, independent de manifestarea acordului părților în sens contrar.

În al treilea rând, modalitatea de redactare ușor diferită dintre cele două teze ale art. 139 alin. (3) NCPC („conexarea dosarelor se va face la instanța superioară în grad”, și „trimiterea dosarului”) nu este de natură să conducă la ideea că instanța superioară în grad va fi aceea care se va pronunța asupra excepției de conexitate, în afara situației în care a fost ultima investită, alin. (3) al art. 139 NCPC stabilind exclusiv instanța investită cu soluționarea dosarelor conexe, iar nu și pe aceea care soluționează excepția în discuție, aceasta fiind instanța ulterior sesizată, potrivit alin. (2) al aceluiași articol.

Legea analizată aduce, totodată, modificări și alin. (4) al art. 139 NCPC, specificând faptul că *dispozițiile art. 99 alin. (2)^[1] sunt aplicabile și în ipoteza conexării unor cereri, dintre care una este de competența exclusivă a unei instanțe.*

Astfel, potrivit art. 139 alin. (4) teza I NCPC, când una dintre cereri este de competența exclusivă a unei instanțe, conexarea se face la acea instanță.

Spre exemplu, dacă o cauză are ca obiect revendicare imobiliară și cauza aflată în stare de conexitate are ca obiect pretenții, iar instanțele sunt de același grad, în toate cazurile, dosarele reunite vor fi trimise spre soluționare instanței investite cu cererea de revendicare imobiliară, aceasta având competența teritorială exclusivă, potrivit art. 117 NCPC, părțile neavând posibilitatea să deroge de la norma legală indicată [alin. (4) al art. 139 fiind o normă cu caracter special față de alin. (3) al aceluiași articol].

În ipoteza în care însă instanțele pe rolul cărora se află cauzele în stare de conexitate sunt de grad diferit, iar una dintre acestea este investită cu o cerere de competența sa exclusivă, legea de modificare a codului a prevăzut incidența art. 99 alin. (2) NCPC, ceea ce înseamnă că instanța ce va soluționa cauzele reunite în urma admiterii excepției de conexitate este instanța de grad mai înalt, prorogarea competenței putând opera în acest caz chiar cu încălcarea competenței teritoriale exclusive.

În consecință, în exemplul dat anterior, dacă cererea în pretenții ar fi, în primă instanță, de competența materială a tribunalului, iar cea în revendicare imobiliară de competența în primă instanță a judecătoriei, cauzele reunite în urma admiterii excepției de conexitate vor fi soluționate de tribunal, ca instanță de grad superior, chiar dacă judecătoria a fost investită cu o cerere de competența sa teritorială exclusivă.

■ Verificarea cererii și regularizarea acesteia (art. 200 NCPC)

Modificarea adusă art. 200 alin. (1) NCPC se referă la cercetarea de către completul căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza, în etapa verificării cererii și a regularizării acesteia, a unui aspect suplimentar față de cerințele prevăzute de art. 194-197 NCPC, și anume a *competenței sale.*

Raportat la dispozițiile nou introduse în cadrul art. 200 NCPC prin alin. (1¹), potrivit cărora, *în cazul în care cauza nu este de competența sa, completul căruia i-a fost repartizată cererea dispune, prin încheiere dată fără citarea părților, trimiterea dosarului completului specializat competent sau, după caz, secției specializate competente din cadrul instanței sesizate, apreciem că modificarea are în vedere verificarea exclusiv a competenței specializate, iar nu și a competenței generale, materiale sau a celei teritoriale.*

În consecință, la momentul primirii dosarului repartizat aleatoriu, judecătorul va verifica, din punctul de vedere al specializării, dacă cererea este de competența completului sau a secției căreia i-a fost repartizată spre soluționare, acesta fiind un aspect pe care-l va examina cu prioritate față de chestiunea îndeplinirii cerințelor prevăzute la art. 194-197 NCPC, fiind firesc ca

^[1] Potrivit art. 99 alin. (2) NCPC: „În cazul în care mai multe capete principale de cerere întemeiate pe un titlu comun ori având aceeași cauză sau chiar cauze diferite, dar aflate în strânsă legătură, au fost deduse judecării printr-o unică cerere de chemare în judecată, instanța competentă să le soluționeze se determină ținându-se seama de acea pretenție care atrage competența unei instanțe de grad mai înalt”.

un judecător cu specializarea determinată de obiectul cererii respective să verifice îndeplinirea condițiilor legale prescrise pentru aceasta.

În ipoteza în care cererea nu este competența sa, judecătorul va admite excepția de necompetență specializată (în practică fiind utilizată denumirea de excepție de necompetență „funcțională”) și va dispune trimiterea (Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești folosește termenul de „transpunere”) dosarului completului specializat competent sau, după caz, secției specializate competente din cadrul instanței sesizate.

Actul procedural prin care completul soluționează excepția de necompetență specificată este reprezentat de *încheiere*, dispozițiile indicate corelându-se cu cele ale art. 136 alin. (1) NCPC, astfel cum au fost modificate, precum și cu tipul de act procedural pronunțat de instanță în această etapă inițială a procesului.

Totodată, excepția procesuală menționată se soluționează *fără citarea părților*, dispoziția fiind prevăzută în contextul în care, în etapa procesuală în care încheierea este pronunțată, principiul contradictorialității este aplicat limitat.

Astfel, textul legal în discuție constituie o derogare de la această regulă de drept, precum și de la dispozițiile art. 131 alin. (1) NCPC privind verificarea competenței la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe.

În situația în care completul căruia i-a fost repartizat dosarul procedează la anularea cererii în condițiile art. 200 alin. (3) NCPC, omițând faptul că aceasta nu intra în competența sa de soluționare din punctul de vedere al specializării, apreciem că această neregularitate nu poate fi censurată pe calea cererii de reexaminare reglementate de art. 200 alin. (4)-(7) NCPC, întrucât motivele acestei căi de atac sunt limitativ prevăzute de lege, iar printre acestea nu se numără și încălcarea competenței.

O problemă care se poate ridica este aceea dacă, la momentul soluționării cererii de reexaminare, completul investit cu judecata acesteia își poate invoca din oficiu propria necompetență specializată sau poate admite excepția de necompetență specializată invocată de reclamant și trimite dosarul unui complet specializat sau unei secții specializate, după caz. Apreciem că răspunsul la această chestiune ar trebui să fie unul negativ, întrucât, ca regulă, instanța investită cu soluționarea unei căi de atac își apreciază competența prin raportare la competența instanței care a pronunțat hotărârea atacată, iar, în ipoteza în care constată că acea instanță era necompetentă, va admite calea de atac și va trimite cauza instanței competente. Prin urmare, completul investit cu soluționarea cererii de reexaminare este competent raportat la competența completului care a anulat cererea, iar acesta, chiar și în ipoteza în care ar constata necompetența primului complet, nu ar putea analiza un atare aspect în cadrul cererii de reexaminare.

Omisivarea completului de a-și verifica competența sa specializată în această etapă procesuală inițială poate fi sancționată indirect prin intermediul căilor de atac susceptibile a fi exercitate în cauză (apel, recurs), numai în ipoteza în care s-a trecut la acordarea primului termen de judecată, părțile au invocat întemeiat o atare necompetență în condițiile art. 130 alin. (2) NCPC, însă instanța a respins sau a omis să se pronunțe asupra excepției invocate și a procedat la soluționarea cauzei.

Legea analizată specifică faptul că *dispozițiile privitoare la necompetență și conflictele de competență se aplică prin asemănare*, fiind în acord cu prevederile art. 136 alin. (1) NCPC. În acest context, apreciem că normele vizând specializarea țin de compunerea completului de judecată, fiind în continuare asimilate normelor de organizare judecătorească, cu caracter de ordine publică, trimiterea la regulile de la competență neschimbând natura lor juridică, ci doar împrumutând regimul aplicabil competenței (prin asemănare).

Dacă nu are specializarea cerută de lege în raport de obiectul cererii supuse verificării, completul va invoca din oficiu și va soluționa aspectul necompetenței în discuție pe cale de excepție procesuală, trimițând (transpunând) dosarul completului specializat ori secției specializate competente, prin încheiere, nesusceptibilă de exercițiul vreunei căi de atac ordinare sau extraordinare [art. 132 alin. (3) NCPC].

De asemenea, completul specializat sau cel din cadrul secţiei specializate căreia i-a fost trimisă cauza în urma admiterii excepţiei de necompetenţă specializată are dreptul, la rândul său, în ipoteza în care consideră că nu are specializarea cerută de lege, aceasta aparţinând, în opinia sa, completului sau secţiei ce i-a trimis (transpus) dosarul, să invoce excepţia de necompetenţă specializată, să trimită (transpună) dosarul completului sau secţiei investite iniţial şi, constatând ivit conflictul de competenţă, să înainteze dosarul instanţei imediat superioare celei în cadrul căreia a apărut acest incident [art. 135 alin. (1) NCPC]. Se impune menţionarea faptului că în ipoteza în discuţie nu există „instanţă comună instanţelor aflate în conflict”, întrucât conflictul vizează două sau mai multe complete ori două sau mai multe secţii cu specializare diferită din cadrul aceleiaşi instanţe.

În cadrul instanţei superioare, conflictul de competenţă va fi soluţionat de secţia corespunzătoare secţiei înaintea căreia s-a ivit conflictul [art. 136 alin. (2) NCPC]. Aşadar, în cazul în care conflictul de competenţă s-a ivit între două complete ale aceleiaşi secţii, acesta va fi soluţionat de secţia corespunzătoare din cadrul instanţei superioare. Dacă conflictul de competenţă s-a ivit între două secţii ale aceleiaşi instanţe, acesta va fi soluţionat de secţia corespunzătoare ultimei secţii investite.

Totodată, prin raportare la prevederile art. 133 NCPC, conflictul de competenţă se poate ivi nu numai între două complete sau secţii, ci poate viza un număr mai mare de complete sau secţii. Astfel, spre exemplu, există riscul ca un dosar să fie transpus de la o secţie civilă la o secţie de conflicte de muncă, aceasta din urmă să-l trimită, la rândul ei, la o secţie de contencios administrativ şi fiscal, iar o atare secţie să considere că dosarul este de competenţa secţiei civile, investite iniţial, caz în care se iveşte conflictul de competenţă, ce va fi de competenţa secţiei de contencios administrativ şi fiscal din cadrul instanţei imediat superioare, în baza art. 136 alin. (2) NCPC.

Dispoziţiile art. 136 alin. (3) NCPC referitoare la soluţionarea conflictului de competenţă dintre două secţii ale Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie nu sunt incidente în problema în discuţie, întrucât instanţa supremă nu judecă, în primă instanţă în materie civilă, cereri ce presupun efectuarea procedurii verificării şi regularizării acestora.

De asemenea, prin Legea nr. 138/2014 a fost modificat şi alin. (2) al art. 200 NCPC în partea sa de început, pentru a se putea corela în mod firesc cu completarea adusă alin. (1) prin aceeaşi lege. Astfel, *reclamantului i se vor comunica lipsurile cererii de chemare în judecată ce vizează exclusiv neîndeplinirea cerinţelor prevăzute la art. 194-197 NCPC, iar nu şi aspectul competenţei.*

Nu trebuie omis faptul că prin art. VII din Legea nr. 138/2014 a fost introdus, în cadrul Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, art. 12¹, potrivit căruia, *dacă prin lege nu se prevede altfel, dispoziţiile art. 200 NCPC privind verificarea cererii şi regularizarea acesteia nu se aplică în cazul incidentelor procedurale şi nici în procedurile speciale care nu sunt compatibile cu aceste dispoziţii.* În consecinţă, prevederile art. 200 NCPC nu vor fi incidente în cazul strămutării proceselor, conflictelor de competenţă, cererii de perimare etc.

■ Notele de şedinţă. Înregistrarea şedinţei (art. 231 NCPC)

În primul rând, în privinţa articolului analizat, s-a reglementat *dreptul participanţilor la proces ca, după terminarea şedinţei de judecată, la cerere, să primească o copie de pe notele grefierului.*

Astfel, se impune semnalarea faptului că nu numai părţile litigante au un atare drept, dar şi ceilalţi participanţi la proces, cum sunt martorii sau experţii judiciari, spre exemplu, însă nu şi persoanele complet străine de cauză, care au asistat în sală la şedinţa de judecată.

În concret, apreciem că cererea de eliberare a unei copii de pe notele grefierului trebuie formulată în scris, potrivit art. 148 alin. (1) NCPC, timbrată corespunzător – 0,20 lei/pagină, în raport de art. 9 lit. i) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru^[1] – şi ataşată la dosar, în timpul şedinţei de judecată sau prin serviciul registratură al instanţei.

^[1] M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013.

Legea nr. 287/2009^[1] privind Codul civil

republicată în
M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011

rectificată în M. Of. nr. 246 din 29 aprilie 2013;

cu modificările aduse prin:

- **Legea nr. 60/2012** privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 79/2011 pentru reglementarea unor măsuri necesare intrării în vigoare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 255 din 17 aprilie 2012);
- **Legea nr. 138/2014** pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe (M. Of. nr. 753 din 16 octombrie 2014).

TITLUL PRELIMINAR Despre legea civilă^[2]

Capitolul I. Dispoziții generale

Art. 1. Izvoarele dreptului civil. (1) Sunt izvoare ale dreptului civil legea, uzanțele și principiile generale ale dreptului.

(2) În cazurile neprevăzute de lege se aplică uzanțele, iar în lipsa acestora, dispozițiile legale privitoare la situații asemănătoare, iar când nu există asemenea dispoziții, principiile generale ale dreptului.

(3) În materiile reglementate prin lege, uzanțele se aplică numai în măsura în care legea trimite în mod expres la acestea.

(4) Numai uzanțele conforme ordinii publice și bunelor moravuri sunt recunoscute ca izvoare de drept.

(5) Partea interesată trebuie să facă dovada existenței și a conținutului uzanțelor. Uzanțele publicate în culegeri elaborate de către entitățile sau organismele autorizate în domeniu se prezumă că există, până la proba contrară.

(6) În sensul prezentului cod, prin *uzanțe* se înțelege obiceiul (cutuma) și uzurile profesionale.

Legislație conexă: art. 5 alin. (3), art. 255 alin. (3) și art. 601 NCP.

Art. 2. Obiectul și conținutul Codului civil. (1) Dispozițiile prezentului cod reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre persoane, ca subiecte de drept civil.

(2) Prezentul cod este alcătuit dintr-un ansamblu de reguli care constituie dreptul comun pentru toate domeniile la care se referă litera sau spiritul dispozițiilor sale.

Legislație conexă: art. 291 LSC.

^[1] Republicată în temeiul art. 218 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.

Legea nr. 287/2009 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, a fost modificată prin Legea nr. 71/2011 și rectificată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 427 din 17 iunie 2011 și în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011.

^[2] Dispozițiile de punere în aplicare a titlului preliminar sunt cuprinse în art. 8-8¹ din Legea nr. 71/2011.

Art. 3. Aplicarea generală a Codului civil. (1) Dispozițiile prezentului cod se aplică și raporturilor dintre profesioniști, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil.

(2) Sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere.

(3) Constituie exploatarea unei întreprinderi exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu un scop lucrativ.

Legea de aplicare:

Art. 8. (1) Noțiunea „profesionist” prevăzută la art. 3 din Codul civil include categoriile de comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege, la data intrării în vigoare a Codului civil.

(2) În toate actele normative în vigoare, expresiile „acte de comerț”, respectiv „fapte de comerț” se înlocuiesc cu expresia „activități de producție, comerț sau prestări de servicii”.

Legislație conexă: art. 2 din Legea nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (M. Of. nr. 681 din 29 iulie 2004).

Art. 4. Aplicarea prioritărilor a tratatelor internaționale privind drepturile omului. (1) În materiile reglementate de prezentul cod, dispozițiile privind drepturile și libertățile persoanelor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Constituția, Declarația Universală a Drepturilor Omului, pactele și celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și prezentul cod, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care prezentul cod conține dispoziții mai favorabile.

Legislație conexă: ► art. 20 C. Rom.; ► art. 3 NCPC.

Art. 5. Aplicarea prioritărilor a dreptului Uniunii Europene. În materiile reglementate de prezentul cod, normele dreptului Uniunii Europene se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau statutul părților.

Legislație conexă: ► Declarația nr. 17 - cu privire la supremație anexată la actul final al Conferinței interguvernamentale care a adoptat Tratatul de la Lisabona; ► art. 148 C. Rom.; ► art. 4 NCPC.

Capitolul II. Aplicarea legii civile

Art. 6. Aplicarea în timp a legii civile. (1) Legea civilă este aplicabilă cât timp este în vigoare. Aceasta nu are putere retroactivă.

(2) Actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a legii noi nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârșirii ori producerii lor.

(3) Actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficiente potrivit dispozițiilor legii noi.

(4) Prescripțiile, decăderile și uzucapiunile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale care le-au instituit.

(5) Dispozițiile legii noi se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare.

(6) Dispozițiile legii noi sunt de asemenea aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv

regimul general al bunurilor, și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a legii noi.

Legea de aplicare:

Art. 3. Actele și faptele juridice încheiate ori, după caz, săvârșite sau produse înainte de intrarea în vigoare a Codului civil nu pot genera alte efecte juridice decât cele prevăzute de legea în vigoare la data încheierii sau, după caz, a săvârșirii ori producerii lor.

Art. 4. La data intrării în vigoare a Codului civil, actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate, prevăzute de Codul civil din 1864, precum și de alte acte normative, rămân supuse dispozițiilor legii vechi, neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficiente potrivit Codului civil sau dispozițiilor prezentei legi.

Art. 5. (1) Dispozițiile Codului civil se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare. (2) Dispozițiile Codului civil sunt aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a Codului civil.

Reglementarea anterioară: art. 1 C. civ. 1864.

Recurs în interesul legii. Prin Decizia nr. 1/2014 (M. Of. nr. 283 din 17 aprilie 2014), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursurile în interesul legii declarate de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 5, art. 201, art. 223 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și ale art. 6 alin. (4), art. 2512, art. 2513 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, a stabilit că:

„Prescripțiile extinctive începute anterior datei de 1 octombrie 2011, împlinite ori neîmplinite la aceeași dată, rămân supuse dispozițiilor art. 18 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, republicat, astfel încât atât instanțele de judecată, din oficiu, cât și părțile interesate pot invoca excepția prescripției extinctive, indiferent de stadiul procesual, chiar în litigiile începute după 1 octombrie 2011”.

Legislație conexă: art. 15 alin. (2) C. Rom.

Art. 7. Teritorialitatea legii civile. (1) Actele normative adoptate de autoritățile și instituțiile publice centrale se aplică pe întreg teritoriul țării, afară de cazul în care se prevede altfel.

(2) Actele normative adoptate, în condițiile legii, de autoritățile și instituțiile administrației publice locale se aplică numai în raza lor de competență teritorială.

Legislație conexă: ► Legea nr. 84/1992 privind regimul zonelor libere (M. Of. nr. 182 din 30 iulie 1992); ► Legea nr. 315/2004 privind dezvoltarea regională în România (M. Of. nr. 577 din 29 iunie 2004).

Art. 8. Extrateritorialitatea legii civile. În cazul raporturilor juridice cu element de extraneitate, determinarea legii civile aplicabile se face ținându-se seama de normele de drept internațional privat cuprinse în cartea a VII-a din prezentul cod.

Capitolul III. Interpretarea și efectele legii civile

Art. 9. Interpretarea legii. (1) Cel care a adoptat norma civilă este competent să facă și interpretarea ei oficială.

(2) Norma interpretativă produce efecte numai pentru viitor.

(3) Interpretarea legii de către instanță se face numai în scopul aplicării ei în cazul dedus judecării.

Reglementarea anterioară: art. 4 C. civ. 1864.

Legislație conexă: art. 69 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative (republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010).

Art. 10. Interzicerea analogiei. Legile care derogă de la o dispoziție generală, care restrâng exercițiul unor drepturi civile sau care prevăd sancțiuni civile se aplică numai în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege.

Art. 11. Respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri. Nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri.

Reglementarea anterioară: art. 5 C. civ. 1864.

Art. 12. Libertatea de a dispune. (1) Oricine poate dispune liber de bunurile sale, dacă legea nu prevede în mod expres altfel.

(2) Nimeni nu poate dispune cu titlu gratuit, dacă este insolubil.

Art. 13. Renunțarea la drept. Renunțarea la un drept nu se prezumă.

Legislație conexă: ► art. 408-409 NCPC; ► art. 38 din Codul muncii, republicat (M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011).

Art. 14. Buna-credință. (1) Orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri.

(2) Buna-credință se prezumă până la proba contrară.

Reglementarea anterioară: art. 970 alin. (1) și art. 1899 alin. (2) C. civ. 1864.

Legislație conexă: ► art. 57 C. Rom.; ► art. 12 NCPC.

Art. 15. Abuzul de drept. Niciun drept nu poate fi exercitat în scopul de a vătămă sau păgubi pe altul ori într-un mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe.

Reglementarea anterioară: art. 3 din Decretul nr. 31/1954.

Legislație conexă: art. 17 CEDO.

Art. 16. Vinovăția. (1) Dacă prin lege nu se prevede altfel, persoana răspunde numai pentru faptele sale săvârșite cu intenție sau din culpă.

(2) Fapta este săvârșită cu intenție când autorul prevede rezultatul faptei sale și fie urmărește producerea lui prin intermediul faptei, fie, deși nu îl urmărește, acceptă posibilitatea producerii acestui rezultat.

(3) Fapta este săvârșită din culpă când autorul fie prevede rezultatul faptei sale, dar nu îl acceptă, socotind fără temei că nu se va produce, fie nu prevede rezultatul faptei, deși trebuia să îl prevadă. Culpă este gravă atunci când autorul a acționat cu o neglijență sau imprudență pe care nici persoana cea mai lipsită de dibăcie nu ar fi manifestat-o față de propriile interese.

(4) Atunci când legea condiționează efectele juridice ale unei fapte de săvârșirea sa din culpă, condiția este îndeplinită și dacă fapta a fost săvârșită cu intenție.

Art. 17. Eroarea comună și invincibilă. (1) Nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși.

(2) Cu toate acestea, când cineva, împărțășind o credință comună și invincibilă, a considerat că o persoană are un anumit drept sau o anumită calitate juridică, instanța judecătorească, ținând seama de împrejurări, va putea hotărî că actul încheiat în această stare va produce, față de cel aflat în eroare, aceleași efecte ca și când ar fi valabil, afară de cazul în care desființarea lui nu i-ar cauza niciun prejudiciu.

(3) Eroarea comună și invincibilă nu se prezumă.

(4) Dispozițiile prezentului articol nu sunt aplicabile în materie de carte funciară și nici în alte materii în care legea reglementează un sistem de publicitate.

Reglementarea anterioară: art. 7 din Legea nr. 119/1996.

Capitolul IV. Publicitatea drepturilor, a actelor și a faptelor juridice

Art. 18. Obiectul publicității și modalitățile de realizare. (1) Drepturile, actele și faptele privitoare la starea și capacitatea persoanelor, cele în legătură cu bunurile care aparțin acestora, precum și orice alte raporturi juridice sunt supuse publicității în cazurile expres prevăzute de lege.

(2) Publicitatea se realizează prin cartea funciară, Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, denumită în cuprinsul prezentului cod și *arhivă*, prin registrul comerțului, precum și prin alte forme de publicitate prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 38 din Legea nr. 7/1996.

Legislație conexă: Legea nr. 7/1996 a cadastrului și publicității imobiliare, republicată (M. Of. nr. 83 din 7 februarie 2013).

Art. 19. Condițiile de publicitate. (1) Procedura și condițiile de publicitate se stabilesc prin lege.

(2) Îndeplinirea formalității de publicitate poate fi cerută de orice persoană, chiar dacă este lipsită de capacitatea de exercițiu.

(3) Orice renunțare sau restrângere a dreptului de a îndeplini o formalitate de publicitate, precum și orice clauză penală sau altă sancțiune stipulată pentru a împiedica exercitarea acestui drept sunt considerate nescrise.

(4) Nimeni nu poate invoca faptul că nu a cunoscut dreptul, actul sau faptul supus publicității, dacă formalitatea de publicitate a fost legal îndeplinită.

Legea de aplicare:

Art. 8¹. Existența unui litigiu sau înscrierea lui în registrele publice prevăzute de lege nu împiedică efectuarea formalităților de publicitate.

Legislație conexă: ► Legea nr. 7/1996 a cadastrului și publicității imobiliare, republicată (M. Of. nr. 83 din 7 februarie 2013); ► O.G. nr. 89/2000 privind unele măsuri pentru autorizarea operatorilor și efectuarea înscrierilor în Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare (M. Of. nr. 423 din 1 septembrie 2000).

Art. 20. Efectele publicității. (1) Publicitatea asigură opozabilitatea dreptului, actului, faptului, precum și a oricărui alt raport juridic supus publicității, stabilește rangul acestora și, dacă legea prevede în mod expres, condiționează constituirea sau efectele lor juridice.

(2) Între părți sau succesorii lor, universali ori cu titlu universal, după caz, drepturile, actele sau faptele juridice, precum și orice alte raporturi juridice produc efecte depline, chiar dacă nu au fost îndeplinite formalitățile de publicitate, afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

(3) Publicitatea nu validează dreptul, actul sau faptul supus ori admis la publicitate. Cu toate acestea, în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege, ea poate produce efecte achizitive în favoarea terților dobânditori de bună-credință.

(4) Publicitatea nu întrerupe cursul prescripției extinctive, afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

Art. 21. Presumțiile. (1) Dacă un drept, act sau fapt a fost înscris într-un registru public, se prezumă că el există, cât timp nu a fost radiat sau modificat în condițiile legii.

(2) În cazul în care un drept, act sau fapt a fost radiat, se prezumă că el nu există.

Art. 22. Lipsa publicității. Sancțiuni. (1) Dacă formalitatea de publicitate nu a fost realizată, iar aceasta nu era prevăzută de lege cu caracter constitutiv, drepturile, actele, faptele sau alte raporturi juridice supuse publicității sunt inopozabile terților, afară de cazul în care se dovedește că aceștia le-au cunoscut pe altă cale.

(2) Atunci când legea prevede că simpla cunoaștere de fapt nu suplinește lipsa de publicitate, absența acesteia poate fi invocată de orice persoană interesată, inclusiv de terțul care a cunoscut, pe altă cale, dreptul, actul, faptul sau raportul juridic supus publicității.

(3) În toate cazurile însă, simpla cunoaștere a dreptului, actului, faptului sau raportului juridic nu suplinește lipsa de publicitate față de alte persoane decât terțul care, în fapt, le-a cunoscut.

Art. 23. Concursul dintre formele de publicitate. Dacă un drept, act, fapt sau orice raport juridic este supus în același timp unor formalități de publicitate diferite, neefectuarea unei cerințe de publicitate nu este acoperită de îndeplinirea alteia.

Art. 24. Consultarea registrelor publice. Orice persoană, chiar fără a justifica un interes, poate, în condițiile legii, să consulte registrele publice privitoare la un drept, act, fapt sau o anumită situație juridică și să obțină extrase sau copii certificate de pe acestea.

Reglementarea anterioară: art. 41 din Legea nr. 7/1996.

CARTEA I. DESPRE PERSOANE^[1]

Titlul I. Dispoziții generale

Art. 25. Subiectele de drept civil. (1) Subiectele de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice.

(2) Persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile.

(3) Persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și de obligații civile.

Art. 26. Recunoașterea drepturilor și libertăților civile. Drepturile și libertățile civile ale persoanelor fizice, precum și drepturile și libertățile civile ale persoanelor juridice sunt ocrotite și garantate de lege.

Art. 27. Cetățenii străini și apatrizii. (1) Cetățenii străini și apatrizii sunt asimilați, în condițiile legii, cu cetățenii români, în ceea ce privește drepturile și libertățile lor civile.

(2) Asimilarea se aplică în mod corespunzător și persoanelor juridice străine.

Legislație conexă: art. 18 alin. (1) și art. 21 C. Rom.

Art. 28. Capacitatea civilă. (1) Capacitatea civilă este recunoscută tuturor persoanelor.

(2) Orice persoană are capacitate de folosință și, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, capacitate de exercițiu.

Reglementarea anterioară: art. 4 alin. (1) și art. 5 alin. (1) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 29. Limitele capacității civile. (1) Nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege.

(2) Nimeni nu poate renunța, în tot sau în parte, la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu.

Reglementarea anterioară: art. 6 din Decretul nr. 31/1954.

Art. 30. Egalitatea în fața legii civile. Rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenența politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum și orice altă situație similară nu au nicio influență asupra capacității civile.

Reglementarea anterioară: art. 4 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954.

Legislație conexă: ► art. 16 C. Rom.; ► O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare (republicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014).

Art. 31. Patrimoniul. Mase patrimoniale și patrimoniul de afecțiune. (1) Orice persoană fizică sau persoană juridică este titulară a unui patrimoniu care include toate drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia.

(2) Acesta poate face obiectul unei diviziuni sau unei afecțiuni numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege.

^[1] Dispozițiile tranzitorii și de punere în aplicare a cărții I sunt cuprinse în art. 13-19 din Legea nr. 71/2011.

(3) Patrimoniile de afecțatune sunt masele patrimoniale fiduciare, constituite potrivit dispozițiilor titlului IV al cărții a III-a, cele afectate exercitării unei profesii autorizate, precum și alte patrimonii determinate potrivit legii.

Art. 32. Transferul intrapatrimonial. (1) În caz de diviziune sau afecțatune, transferul drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta, în cadrul aceluiași patrimoniu, se face cu respectarea condițiilor prevăzute de lege și fără a prejudicia drepturile creditorilor asupra fiecărei mase patrimoniale.

(2) În toate cazurile prevăzute la alin. (1), transferul drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta nu constituie o înstrăinare.

Art. 33. Patrimoniul profesional individual. (1) Constituirea masei patrimoniale afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate se stabilește prin actul încheiat de titular, cu respectarea condițiilor de formă și de publicitate prevăzute de lege.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător și în cazul măririi sau micșorării patrimoniului profesional individual.

(3) Lichidarea patrimoniului profesional individual se face în conformitate cu dispozițiile art. 1.941-1.948, dacă prin lege nu se dispune altfel.

Titlul II. Persoana fizică

Capitolul I. Capacitatea civilă a persoanei fizice

Secțiunea 1. Capacitatea de folosință

Art. 34. Noțiune. Capacitatea de folosință este aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile.

Reglementarea anterioară: art. 5 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 35. Durata capacității de folosință. Capacitatea de folosință începe la nașterea persoanei și încetează odată cu moartea acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 7. alin. (1) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 36. Drepturile copilului conceput. Drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu. Dispozițiile art. 412 referitoare la timpul legal al concepțiunii sunt aplicabile.

Reglementarea anterioară: art. 7 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954.

Secțiunea a 2-a. Capacitatea de exercițiu

Art. 37. Noțiune. Capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile.

Reglementarea anterioară: art. 5 alin. (3) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 38. Începutul capacității de exercițiu. (1) Capacitatea de exercițiu deplină începe la data când persoana devine majoră.

(2) Persoana devine majoră la împlinirea vârstei de 18 ani.

Reglementarea anterioară: art. 8 alin. (1) și (2) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 39. Situația minorului căsătorit. (1) Minorul dobândește, prin căsătorie, capacitatea deplină de exercițiu.

(2) În cazul în care căsătoria este anulată, minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exercițiu.

Reglementarea anterioară: art. 8 alin. (3) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 40. Capacitatea de exercițiu anticipată. Pentru motive temeinice, instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu. În acest scop, vor fi ascultați și părinții sau tutorele minorului, luându-se, când este cazul, și avizul consiliului de familie.

Art. 41. Capacitatea de exercițiu restrânsă. (1) Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are capacitatea de exercițiu restrânsă.

(2) Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă. Încuviințarea sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului.

(3) Cu toate acestea, minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singur acte de conservare, acte de administrare care nu îl prejudiciază, precum și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor.

Reglementarea anterioară: art. 9 alin. (1) și (2) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 42. Regimul unor acte ale minorului. (1) Minorul poate să încheie acte juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, precum și cu respectarea dispozițiilor legii speciale, dacă este cazul.

(2) În acest caz, minorul exercită singur drepturile și execută tot astfel obligațiile izvorâte din aceste acte și poate dispune singur de veniturile dobândite.

Reglementarea anterioară: art. 10 din Decretul nr. 31/1954.

Legislație conexă: art. 13 din Codul muncii (republicat în M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011).

Art. 43. Lipsa capacității de exercițiu. (1) În afara altor cazuri prevăzute de lege, nu au capacitate de exercițiu:

- a) minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani;
- b) interzisul judecătoresc.

(2) Pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege. Dispozițiile art. 42 alin. (1) sunt aplicabile în mod corespunzător.

(3) Cu toate acestea, persoana lipsită de capacitatea de exercițiu poate încheia singură actele anume prevăzute de lege, actele de conservare, precum și actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor.

(4) Actele pe care minorul le poate încheia singur pot fi făcute și de reprezentantul său legal, afară de cazul în care legea ar dispune altfel sau natura actului nu i-ar permite acest lucru.

Reglementarea anterioară: art. 11 din Decretul nr. 31/1954.

Legislație conexă: art. 85 și urm. din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență (M. Of. nr. 466 din 25 iunie 2014).

Art. 44. Sancțiuni. (1) Actele făcute de persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, altele decât cele prevăzute la art. 41 alin. (3) și la art. 43 alin. (3), precum și actele făcute de tutore fără autorizarea instanței de tutelă, atunci când această autorizare este cerută de lege, sunt anulabile, chiar fără dovedirea unui prejudiciu.

(2) Cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă poate invoca și singur, în apărare, anulabilitatea actului pentru incapacitatea sa rezultată din minoritate ori din punerea sub interdicție judecătorească.

Art. 45. Frauda comisă de incapabil. Simpla declarație că este capabil să contracteze, făcută de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu înlătură anulabilitatea actului. Dacă însă a folosit manopere dolosive, instanța, la cererea părții induse în eroare, poate menține contractul atunci când apreciază că aceasta ar constitui o sancțiune civilă adecvată.

Art. 46. Regimul nulității. (1) Persoanele capabile de a contracta nu pot opune minorului sau celui pus sub interdicție judecătorească incapacitatea acestuia.

(2) Acțiunea în anulare poate fi exercitată de reprezentantul legal, de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, precum și de ocrotitorul legal.

(3) Atunci când actul s-a încheiat fără autorizarea instanței de tutelă, necesară potrivit legii, aceasta va sesiza procurorul în vederea exercitării acțiunii în anulare.

Reglementarea anterioară: art. 952 C. civ. 1864.

Art. 47. Limitele obligației de restituire. Persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu este obligată la restituire decât în limita folosului realizat. Dispozițiile art. 1.635-1.649 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 1164 C. civ. 1864.

Art. 48. Confirmarea actului anulabil. Minorul devenit major poate confirma actul făcut singur în timpul minorității, atunci când el trebuia să fie reprezentat sau asistat. După descărcarea tutorelui, el poate, de asemenea, să confirme actul făcut de tutorele său fără respectarea tuturor formalităților cerute pentru încheierea lui valabilă. În timpul minorității, confirmarea actului anula-bil se poate face numai în condițiile art. 1.263 și 1.264.

Secțiunea a 3-a. Declararea judecătorească a morții

Art. 49. Cazul general. (1) În cazul în care o persoană este dispărută și există indicii că a încetat din viață, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că era în viață.

(2) Dacă data primirii ultimelor informații sau indicii despre cel dispărut nu se poate stabili cu exactitate, termenul prevăzut în alin. (1) se socotește de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic.

Reglementarea anterioară: art. 16 alin. (2) și art. 17 alin. (1) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 50. Cazuri speciale. (1) Cel dispărut în împrejurări deosebite, cum sunt inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare, ce îndreptățește a se presupune decesul, poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția.

(2) Dacă ziua în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariția nu poate fi stabilită, sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispozițiile art. 49 alin. (2).

(3) Atunci când este sigur că decesul s-a produs, deși cadavrul nu poate fi găsit sau identificat, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, fără a se aștepta împlinirea vreunui termen de la dispariție.

Reglementarea anterioară: art. 16 alin. (3) din Decretul nr. 31/1954.

Art. 51. Procedura de declarare a morții. Soluționarea cererii de declarare a morții se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

Legislație conexă: art. 943-950 NCPC.

Art. 52. Data prezumată a morții celui dispărut. (1) Cel declarat mort este socotit că a încetat din viață la data pe care hotărârea rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții. Dacă hotărârea nu arată și ora morții, se socotește că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morții.

(2) În lipsa unor indicii îndeustătoare, se va stabili că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a celei din urmă zile a termenului prevăzut de art. 49 sau 50, după caz.

(3) Instanța judecătorească poate rectifica data morții stabilită potrivit dispozițiilor alin. (1) și (2), dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată. În acest caz, data morții este cea stabilită prin hotărârea de rectificare.

Reglementarea anterioară: art. 18 din Decretul nr. 31/1954.

Art. 53. Presumție. Cel dispărut este socotit a fi în viață, dacă nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte rămasă definitivă.

Reglementarea anterioară: art. 19 din Decretul nr. 31/1954.

Art. 54. Anularea hotărârii de declarare a morții. (1) Dacă cel declarat mort este în viață, se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea.

(2) Cel care a fost declarat mort poate cere, după anularea hotărârii declarative de moarte, înapoierea bunurilor sale în natură, iar dacă aceasta nu este cu putință, restituirea lor prin echivalent. Cu toate acestea, dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispozițiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii știa ori trebuia să știe că persoana declarată moartă este în viață.

Reglementarea anterioară: art. 20 din Decretul nr. 31/1954.

Art. 55. Descoperirea certificatului de deces. Orice persoană interesată poate cere oricând anularea hotărârii declarative de moarte, în cazul în care se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort.

Art. 56. Plata făcută moștenitorilor aparenti. Plata făcută moștenitorilor legali sau legatarilor unei persoane, care reapare ulterior hotărârii declarative de moarte, este valabilă și liberatorie, dacă a fost făcută înainte de radierea din registrul de stare civilă a mențiunii privitoare la deces, cu excepția cazului în care cel care a făcut plata a cunoscut faptul că persoana declarată moartă este în viață.

Art. 57. Drepturile moștenitorului aparent. Moștenitorul aparent care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viață păstrează posesia bunurilor și dobândește fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor.

Capitolul II. Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente

Secțiunea 1. Dispoziții comune

Art. 58. Drepturi ale personalității. (1) Orice persoană are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege.

(2) Aceste drepturi nu sunt transmisibile.